

СРПСКИ НАРОД

ОСУЈЕЋЕНА ЗАВЕРА

Вест о неуспелом злочинском атентату противу Вође Немачког Рајха Адолфа Хитлера од стране једне незнатне клике официра у служби интереса непријатеља Немачке и Европе, изазвала је дубоко узбуђење у земљи. Они су разумели каква би био далекосежан значај овога злочина да је успео баш у овим трагичним моментима, које преживљује Европа, када болшевичке хорде покушавају да упадну у срце Европе. На Западу исто тако води се једна судбоносна борба и нерви народа пренапрегнути су.

Вођа Рајха у своме говору после атентата рекао је: „Можда је само ретко ко у стању да схвати каква би судбина задесила Немачку да је атентат данас успео“, а ми смо свесни какву би судбину доживела и Европа, да је тај паклени план успео. Сви знамо шта би било са Европом у том случају и како би бујица варвара са Истока сломивши отпор Немачке и Европе, чије је одлучење Вођа Рајха, бацила Европу у огањ револуције, која би значила крај европске културе и масовно уништавање европског живота.

Зато морамо сви бити благодарни Господу Богу што је сачувао Европу, спасавајући Вођу

Рајха од смрти, коју му је припремала једна мала шака издајника немачких и европских интереса. Ми верујемо да ће овај срамни покушај изазвати не само дубоко огорчење и гнушање код немачког народа, него да ће се његов револт претворити у још већу одлучност и још чвршћу вољу, да се, окупљен око свога Фирера, бори до последњег даха за свој опстанак и за своју победу.

Лакоћа са којом је завера осујећена, верност Вођи Рајха коју су показали немачки официри и војници у брзом ликвидирању завере, непобетан су доказ колико је покушај ових безумника и издајника без везе са вољом фронта и са расположењем немачког народа. Њихова вера у Вођу Рајха је непоколебљива и они ће сада са још већом одлучношћу следити свога Вођу на путу спасења немачког народа.

Да је успео овај покушај, Европа би доживела један нагао преокрет, који би као све нагле промене у историји, имао првенствено деструктиван карактер. Српски народ је свестан несреће, која би задесила и њега у том случају, када се искључује решење, до кога би се дошло постепено, по етапама.

Уклањање Адолфа Хитлера са историске позорнице значило би за Европу почетак грађанског рата и она би запливала у крв, била би претворена у пустош. Међутим, чврста војничка одбрана Европе као и споразумевања и договори, обезбедили би њен нормалан живот, срећнију и бољу будућност Европе.

Српски народ, имајући у Немачком Рајху непосредног суседа, са којим га вежу одвајкада културне и економске везе не може никада бити равнодушан према оном што се догађа у Немачкој. Зато он захваљује Провиђењу што је спречило да силе хаоса и мрака завладају Европом и омогућило да се догађаји развијају за срећу и корист Европе.

„С.—Н.“

ВОЂА РАЈХА
АДОЛФ ХИТЛЕР

(Архив: „Српски народ“)



РОДОЉУБИ, ЧИНИТЕ СВОЈУ ДУЖНОСТ!

Догађаји се нижу у једном брзом темпу, тако да је тешко пратити их у корак. Међутим основно је бити у задоцњењу за тим догађајима, који се нижу на светској шаховској табли. Има још увек међу нама људи, који све олако схватају, праве брзоплете прогнозе, због којих многи погрешно процењују ситуацију и доносе неправилне закључке.

С друге стране има људи за које је важније, која ће личност бити начелник округа или срез, а мање воде рачуна да ли је народ сложан и задовољан. Исто тако уносе немир у народ људи старих партиских схватања, чија партиска зарђеност поново долази до изражаја. Ти људи не могу да се излече од мирнодопских болести и они су сметња смиривању духова и остварењу националне слоге.

Међутим прилике су тако озбиљне, да сваки патриота који има ма и најмањи део одговорности, мора се питати пред својом савешћу да ли је испунио своју дужност према народу или не. Свакога часа могу догађаји захтевати од нас да дамо извесна решења, а ми смо неспремни иако је у питању судбина народа, а и глава сваког од нас. Зато је потребно да се сви патриоти сложе на време и да буду спремни за све евентуалности, а не да губе главе.

Питамо наше родољубе зашто увек, кад се постигну извесни резултати у погледу

остварења народне слоге, одједном јаве се неке мрачне и тајанствене силе, које цео посао укоче или га саввим покваре.

На тај начин оне збришу наполе родољуба, који се труде да ту слогу оживотворе. Не верујемо да те људе, агенте подземних мрачних сила, креће на посао љубав према земљи и нашем народу. Боже сачувај! То су или плаћеници, који раде за туђе интересе или безумници, којима је марксизам свест помрачио. Ми ове можемо и да разумемо, јер њима ништа није свето, али не можемо да разумемо оне чија је воља слободна у одлучивању.

Ако осмотримо наш српски простор, онда ћемо се уверити у каквој се опасности налазимо, ако остане све по старом. Останемо ли и даље несложни, шта ће бити са нама ако се комунистичка бујица са Јосипом Брозом поново сручи на нашу земљу. Неће нам ништа помоћи што су српски комунисти једна мањина, јер они могу добити превагу исто онако као што су 1917 године у Русији после владавине Керенскога.

Многи родољуби, којима су интереси Србије и српског народа преци од свега, јасно запажају ове опасности и чине велике напоре да их отклоне. Зато чине све личне жртве да би се могло

Они тако раде, свесни да српском народу нема спаса и опстанка све док је подељен у два национална фронта.

Србија зна да њен спас лежи у једном сложном народном фронту. И зашто сада када су сви напори добронамерних родољуба упућени стварању јединственог националног фронта, зашто се затеже, оклева и чека, иако догађаји великом брзином одигравају се.

Комунистичке банде Јосипа Броза вршљаће и даље по нашој земљи, све док се Срби не оспособе да им пруже сложан, заједнички отпор. Они ће бити опасност све док српски народ не заштити се српском слогом која би била у стању да га потпуно заштити. Треба схватити ову истину и сви треба њом да се руководе.

Зато је потребно одстранити све заблуде, прекинути бесциљна наклапања, оставити се сваког ситничарства, а нарочито напустити клацкавицу са два краја. Треба заузети један мушки, отворен и поштен српски став. То треба одмах учинити, јер ако се несрећа деси, невреди вајкати се и кукати после.

Трогодишњи напори српског народа да се сачува и спасе треба да буду крунисани успехом. Родољуби који већ толико дуго време носе тешко бреме историске одговорности, учинили су велике жртве, да би се показао ради,

већ Србије и српског народа ради.

Тај први патриотски корак јесте позив свима родољубима на заједнички рад, јер комунистичка опасност постаје претећа за наш народ. Питамо те родољубе зашто оклевају са одговором? Зар Срби нису више самостални у доношењу одлуке, него треба да питају некога? Зар не треба сви да служимо само српском народу и његовим интересима?

Искуство из овога рата поучило нас је колико је тачна наша народна мудрост која каже: туђа рука свраб не чеше. Спас нашем народу доћи ће од нас самих и никога више. Помишљати да се до њега може доћи и другим путем или да постоје и друге могућности, велика је заблуда која нам се може тешко светити. Наша је дужност да је што пре разбијемо, да би и ови родољуби могли независно да размишљају о својим поступцима. Очекујемо да чујемо одлучну реч независних родољуба, који ће не само умирити народ него и подићи дух у њему како би био на висини догађаја данашњице. Кад таква реч падне, онда ћемо моћи сви заједно кренути на заједнички посао у љубави и у слози.

Знамо да за такву мушку одлуку потребно је много самоодрицања, много праштања и зборава. Али ми смо рођена браћа, запојена истом љубављу према своме народу и српској отаџбини, зато верујемо да ће

лака срца сви поднети потребне жртве ради остваривања заједничкога националног фронта. Треба прећи преко много суревњивости и осетљивости, и у заједничким жртвама остварити данашњи народни идеал, за којим чезне наш народ.

Апелујемо у последњем часу на све родољубе да у овом историском тренутку, руководећи се само савешћу и љубављу према отаџбини, помисле на овај несрећни народ, који вапије за миром и слогом и који ће бити најсрећнији кад буде могао да благослови сложну браћу.

Треба се брзо одлучити и испунити народну вољу јер свако закашњење у овом историском раздобљу може значити нашу нову националну катастрофу.

Б. Б. Н.



УРЕДНИШТЕ
БЕОГРАД
БЕЛАНЧЕВА

ПЉАЧКАШ ПЉАЧКАША СЛОБОДУ КОНТИНЕНТА БРАНИ ВЕЛИКИ НЕМАЧКИ РАЈХ

Да су Американци опљачкали у целом свету ђубриво и сместили га у своје магацине, они би предложили на њиховој валутној конференцији да се после рата створи међународни новац на бази тог ђубрива. Али пошто су сада од свих својих пљачкашких пријатеља однели сво злато и поседују тог метала четири пута више него сав остали свет, онда предлажу да се сав послератни међународни валутарни опција оснива на том америчком злату.

Пљачкаши су се јако узбунили. Енглеска не може дозволити да буде подређена Америци у економском погледу (односно не би хтела дозволити, а да ли ће моћи да то не дозволи — то је једно велико питање). Не могу да се сложе са америчким захтевом ни оне пљачкаше емигрантске владе, као што је на пример холандска, која полаже право на извесну улогу у будућој светској трговини, зато што још сања о повратку огромног колонијалног посела.

Најзад, и све друге владе које сарађују са Америком у овом рату не могу бити задовољне перспективом да ће чикашка берза да прописује светске курсеве, а самим тим утврђује цену земаљским производима и свима сировинама и фабрикатама тих држава.

Са таквим пљачкашким плановима САД не може бити сагласан ниједан разуман човек, па да је био и најватренији присталица америчке „демократије“.

За ову пљачкашку политику једна карактеристично је још и то да се Америка не задовољава будућим ефектом своје капиталистичке моћи (у случају победе, наравно, у коју нимало не верујемо), већ тражи од својих несрећних јужноамеричких вандала да ставе јој на расположење своја економска средства ради „нормализације“ послератног светског економског система. А нарочито ради инвестиција у аероторором разореној Европи.

Цела ова конференција нема за сада реалне вредности. Она је сазвана, као и све друге коалиционе конференције за послератна питања, само са тим циљем да се у свету створи погрешан закључак: рат је свршен, треба мислити на уређење света после рата. Услед таквог блефиратељног карактера те конференције, не би требало да се она схвати озбиљно. Али ипак схватајући ту конференцију као нулту у практичном смислу, треба је сматрати за веома интересантан симптом пљачкашких идеја пљачкашких САД. Зато је министар привреде Рајха и председник Рајхсбанке др Функ говорио пред привредницима Немачке и иностранства о том америчком светском валутарном плану. Он је указао да новац добија своју вредност од ауторитета државе и од рада њеног становништва. Вештачки се вредност новца не сме одредити. А камоли да се одреди из неког центра који при граби такав монопол. Министар Функ је изнео потпуно јасну и потпуно правичну идеју да се валутарни односи уређују према здравим привредним неопходностима, а то је могуће за европске народе само у случају да се утврде правци заједничке привреде и трговачке политике. Само на тај начин се може постићи праведан поредак и може се избећи да Европа постане колонија америчког пљачкаша.

Овај дух заједнице који је карактеристичан за немачку политику нема ничег заједничког са оним духом насиља који је карактеристичан за коалицију. Чак и на валутној конференцији у Бостон Вудсу Американци су се понашали као насилници не само према мањим државама: него и према великим: совјетским делегатима поставили су стварни ултиматум у погледу доприноса злата који Москва мора да да за учешће у валутном фонду.

Ово је насиље над насилницима. Зато не морамо ни жалити

оне који сада осећају грубост америчког насиља: они су исти такви.

Довољно је да се сетимо садашњих покушаја извршења насиља над турском политиком. Онда ћемо добити још један фанатан доказ да противници Новог Поретка нису ништа друго но гангстери и пљачкаши.

МЕС.

„Фелкишер Беобахтер“ објављује један чланак о смислу овога рата под насловом „Прва битка“.

Лист констатује да су циљеви Совјета и данас они исти које је некад Лењин изразио, а које сада Стаљин спроводи. По тим циљевима Совјетска унија има да претставља основну ћелију за светску Совјетску републику.

СИТУАЦИЈА НА ИСТОЧНОМ ФРОНТУ

Берлин, јула 1944

Врло су интересантна излагања Мартина Халенслебена војног дописника ДНБ-а, који износи садашње стање и перспективе операција на Источном фронту.

Између осталог он побрња мишљења неких страних војних критичара, који су тврдили да немачко ратно вођство поступа и сувише научно и апстрактно. Он сматра изпротив да је овдје рат доказао супротно, као и ово што се дешава сада на Источном фронту. То све доказује да Немци у истој мери располажу и чврстином у практичном вођењу рата, брзином у доношењу одлука и смислом за импровизацију.

Мартин Халенслебен наводи даље ситуацију на северном крилу Источног фронта, која је угрожена услед надзирања Совјета у дубоки блок немачке северне зрмске групе, и доводи у опасност непосредне границе Рајха. По правилима школске тактике немачко ратно вођство требало би да нареди повлачење целокупног немачког северног крила. Међутим оно то не чини и очигледно је да нема намере да то предузима и тако ствара једну врло интересантну војну ситуацију. Тако се поставља питање зашто Немци нису поступили по усбицајеним правилима него су изложили више армија опасности да буду отсечене од својих веза са позадином.

На ово питање постоје само два одговора. Први претпоставља да је борбена снага немачке северне групе довољно јака да може да одговори свима евентуалностима са изгледима на успех и да ће ове трупе имати да изврше нарочите задатке.

Ово угрожавање средњег крила може да се претвори у угрожавање совјетских армија, које

се припремају да наступе у правцу Риге, односно источне пруске границе и које може да буде озбиљно. Превраћено је говорило о томе да немачко вођство има намере у том смислу. Међутим неки далекосежни разлози навели су немачко вођство на овакву тактику, који излазе из оквира школске тактике.

До свега тога оно што се у том времену десило на средњем отсеку добива нови лик, можда ће у скорој будућности операције на том делу фронта морати другачије да се цене него овога момента на основу оскудних конкретних и званичних података, јер при оваквом стању ствари многе чуди да Немци и поред отпора напуштају доста широк простор. А мора се сматрати да је ратно вођство Немачке предвидело опасности које прете за источно-пруску границу као и у правцу Варшаве.

На крају овога извештаја Мартин Халенслебен каже:

„Ако немачко ратно вођство пушта Совјете да се толико приближе онда ће то имати свој разлог. Биће добро да се рачуна са извесним изненађењима.“

У најмању руку је и упадљиво што совјетско вођство са проширавањем своје велике офанзивне акције на простор између Гарнопоља и Луцка уперене у правцу Лавова до сада уопште није могло да успе и да Немци тамо у сваком случају за сада још показују постојаност која наводи на све друго само не на попуштање њихове борбене снаге.

При томе несумњиво и тамо чисто бројна јачина услед стратешког првенства које Немци дају инвазионом фронту у Нормандији није таква да би била надмоћна над совјетском јачином.“

ЧЕРЧИЛОВЕ БРИГЕ



— Мислите ли ви, Џемсе, да смо овде сигурни!
— Јесте, сире! У овом подруму «V-1» не може ништа.
— Ама, човек, не питам да ли смо сигурни од «V-1». Питам вас да ли смо сигурни од огорченог становништва!

Што се тиче грађанског рата у Шпанији, који су изазвали агенти Кремља, лист вели да се ту није радило само о унутрашњем шпанском догађају, него о европском питању. У Шпанији се водила прва битка против створеног совјетског напада, а освајање Шпаније помоћу болшевиизма претстављало је за Москву само први корак на рушењу Европе са Запада.

Совјети су 1939 године изгубили битку за Шпанију, али то нипошто не значи да Шпанија не заузима и данас значајно место у њиховом схватању Европе. У том смислу изјавио је и министар шпанске фаланге Аресе: „Нека нико не верује да је комунизам потучен на бојном пољу код Брунете. Комунизам је социјална стварност. Или ћемо да му супроставимо целокупну снагу фаланге, или ће се једног дана опет појавити међу нама са свима страхотама. Комунизам стоји пред капитаљом Европе. Његово лице је у страховитим злочинима.“

Док се овако у Шпанији схвата болшевиизма опасност као европски проблем, вели даље „Фелкишер Беобахтер“, докле се Енглези и Американци појављују

као послушне слуге Кремља, чије војно залагање не само што отвара свуда болшевицима нове могућности, већ оптерећује и одбрану Континента на Истоку.

Англоамериканцима је циљ да оборе и униште централну силу Запада која претставља једину могућу, противтежу болшевицима ширењу власти. Када би се остварили Рузвелтове и Черчилове наде, онда би у срцу Европе настао један празан простор у који би болшевици могли несметано да продру и да одатле преплаве цео Запад. Слобода Континента, дакле, стоји или пада са Рајхом који се заједно са својим савезницима налази као стража пред капијама Европе. Фронтови на Истоку, Западу и Југу претстављају нераздвајиву целину. Овде као и тамо ради се о супротстављању болшевицима, да би се Европа сачувала од катастрофе у коју Британци и Американци желе да је гурну, као што то жели Москва. То даје овоме рату нарочити печат и придаје немачкој борби значај који је у вези са последњим смислом историјског постојања Европе и који на тај начин одлучује о историји свих народа старог света.

НЕМАЧКИ ВОЈНИК ЈЕ УВЕК СПРЕМАН



Ево како изгледа једна мала петећа бомба која је већ показала своју ефикасност у борби (Фото: „Велтбилд“)

НАОПАКИ САМУРАЈИ

Јапански авијатичар улазећи у свој авион носи са собом самурајски мач, наследство јуначких предака. Носи га са собом, иако је немогуће замислити случај да се у борби изнад Пацифика може тај мач применити. Али он је Јапанцу потребан зато што се он поноси својим оружјем.

Енглески потпоручник Бернхард Џемс Бартон је сакрио своју пушку у свежањ дрва, обукавши пастирско одело и пошао на острво Брач да би ноћу убио немачког команданта у његовој кући.

Официр који сакрије своје оружје — то је убица. Таквих убица има пуно у енглеској војсци. Може се рећи да је дух енглеске војске дух убица. И тај дух је нарочито одгојен код Енглеза на тај начин што енглеска влада плаћа премије сваком морнару за убиство непријатељских бораца или бродоломаца, (за њих је то свеједно), плаћа награде пилотима за бомбардовање бункера или црква (за њих је и то свеједно), плаћа војнике за освајање положаја или за пљачкање једног града.

Дух самураја је оригиналан. Али он је сличан нашем европском духу ритера. Витештво и племенитост је нарочита особина европског духа. И зато ми се гако разликујемо духовно и ментално од Енглеза и Американаца, што се у сваком европском народу налази дух витеза, европска варијанта духа самураја, који нас побуђује да се гнушамо недела британскоамеричких нападних самураја.



ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
Уредништво и Администрација Престолонаследников трг Бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“, Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Преса“ а. д. Влајковићева 8.

СРПСКИ НАРОД НЕЋЕ НИ ШУБАШИЋА, НИ ЈОСИПА БРОЗА

Требало би добро познавати прилике у оном осином гњезду, које још и данас претставља Лондон па разумети све оно што тамо изводе у сенци имена младог Краља и она два Нерсрба Шубашић и Броз. Нико од Срба није толико мадоуман да прима за готове паре блефове и лажи из Лондона и да се на основу њих руководи. Нема Србина под овом небеском капом који може владу др Шубашића примити као своју владу или ма и за један час помислити да криминални тип Јосипа Броза може претстављати његова национална стремљења. Срби добро знају шта мисли и осећа крв њихове крви, лист њихове горе млади Петар Карађорђевић и знају да разликују његове мисли и осећања, од оних која му приписују енглеска пропаганда и влада др Шубашића.

Енглези су се пребацили у оцени зрелости српског народа. Они су успели да наш честит и витешки народ наведу и убаце у рат на њиховој страни, они су успели да га искористију они су га затим немилосрдно тукли бомбама. Али једно нису успели до сада нити ће успети да му толико помуте памет да не може разликовати истину од лажи и блефа у образовању владе др Шубашића и о улози Краља Петра. Ма колико да је препредена енглеска политика, тешко ће она преварити Србе овога пута. Има две ствари са којима се српски народ никада неће помирити, а то су:

1) Да Јосип Броз буде вођа српског народа, и

2) да су комунистичке банде, ослободилачка војска.

Узалудна су сва записињања енглеске пропаганде да нам Јосипа Броза-Тита претстави у јагњећој кожи. Још је несрећнија замисао Черчилова да Јосипа Броза нагури нашем народу за вођу не каквог ослободилачког покрета Тешко Србији и Србима ако су

спали на Јосипа Броза, Несрбина, да их он води и ослобађа! Зар Срби, који имају славну историју пуну светлих имена државника и војсковођа српске крви и српског имена, да данас признаду за своје национално вођство банду белосветских типова, који немају никакве везе ни са српском вером ни са српским именом.

Узалуд се упиње Черчил да од Јосипа Броза створи хероја у очима српског народа. После крваве касапнице, коју је приредио Србима он је за њих највећи крволок и србоубица. Према томе комбинација са Јосипом Брозом као врховним заповедником „ослободилачке војске“ јесте прави хор фишек и она је потпуно под башила. Кад би у Лондону знали какав су неповољан ефекат изазвали у редовима српских родољуба ови енглески пробни балони, они би брзо напустили свога пријатеља.

Друга обмана енглеске пропаганде још је мање успела него прва. Черчил хоће да комунистички покрет на Балкану претстави као ослободилачки покрет за „ослобођење“ српског народа. Али српски народ зна добро из искуства из 1941 године за време комунистичког терора у „Ужичкој републици“ шта значи ослобођење, које доноси партизани.

Зато никада ни Енглеска па ни цео свет заједно, не би нас могли уверити да су комунистички бандити некаква „ослободилачка војска“. Али ми верујемо да ни сам Черчил не сматра тако и да то ради из рачуна, јер се тиче туђе коже.

Не знамо исто тако шта ће цела ова комедија Черчилу са Јосипом Брозом и камуфлажом „ослободилачког покрета“ кад му је добро познато анти-комунистичко расположење српског народа. За њим неће поћи ни један Србин, изузимајући пљачкаше и кокошаре, жељне пљачке и нера-

да. Чуди нас да су силној Бриганској Империји потребни овакви савезници ради њеног спаса. Зашто она гони један частан и витешки народ у друштво разбојника и безбожника, где му није место?

Србија хоће по сваку цену да сачува мир и ред у својој кући и да избегне крвопролића грађанског рата. Она не жели никакву „ослободилачку војску“, већ очекује боље дане од своје мудрости и зрелости, да не упада ни у какву авантуру. Али му је јасно и то да у његовом простору нема реда, мира, рада и слободе док се не униште и последњи остаци комунистичких банди. Кад се све то зна увиђа се колико је безумље енглеске политике кад овакав један народ гура на силу у комунистичке редове под командом једнога Јосипа Броза.

У погледу злоупотребе Краљевог имена ми бисмо саветовали енглеској пропаганди да се остави тога посла јер ништа тиме не постижава. Српски народ је постојао у својим осећањима према изданку старе династије Карађорђевића и пати због његовог сужањства Черчилу и његовом Интелигенс сервису.

Зато ми јасно и гласно пред целим светом објављујемо да комунисту Јосипа Броза не примамо за вођу српског народа, нити његове комунистичке банде за „ослободилачку војску“. Влада др Шубашића може да претставља кога хоће, али никад српски народ. Исто тако српски народ зна за право расположење Краља Петра и остаје му веран.

На овакве увреде и провокације Лондона, српски народ тако је достојан одговор, вршећи концентracије националних снага, збијајући своје националне редове, који сви заједно воде до истраге борбу противу Јосипа Броза и његових комунистичких банди.

Д. П.

ОСНОВНА ИСТИНА

Политика мира и реда, коју је српска влада од свога постанка спроводила, једина је одговорила трагичном положају српског народа, који је у току овог светског хрвања са свих страна био угрожен. Ова угроженост ни данас није престала. Шта више, могло би се рећи да ће она, уколико се рат буде ближио своје крају, бити све већа.

Ова угроженост је вишеструка. Пре свега, у оквиру малог српског народа заступљене су све оне струје између којих се данас у свету води борба на живот и смрт. Борба између тих струја води Србе узајамном уништавању.

Ништа мања опасност прети Србима од њиховог даљег држања према спољним приликама и догађајима. Свако погрешно опредељење према њима може нас стати главе. Јер народи од више десетина милиона могу много што шта поднети, што један народ од неколико милиона не може.

Трећа опасност, можда највећа, прети нам од евентуалног унутрашњег хаоса, који код нас може настати у тренутку свршетка данашњег рата. Тај хаос може ићи у интерес само непријатељима Српства и никоме другом. Зато је императивна дужност свих правих српских родољуба да засада забораве све оно што их раздваја и дели и да свим

силама помогну владу у њеним настојањима на консолидовању наших унутрашњих прилика.

Од компактности, слоге и једнодушности српског народа зависиће и његова будућност. Зато је данас сваки онај који ради противу њих, народни непријатељ број 1. Ово нису обичне фразе, већ крвава стварност, коју само слепци или одроди не виде. Зато је данас свака борба о власт, или жеља да се она дошине приграби или задржи, у ствари издаја правих народних интереса. Јер предуслов за владање српским народом састоји се у томе да прво српски народ постоји. А баш је то постојање српског народа данас угрожено.

Сачувати српски народ, по могућству сваку главу његову, то треба да буде прва и највећа брига свих нас. Није то случајност што су несрбисти који изазивају и траже проливање српске крви. Једном Титу, једном Шубашићу, може бити свеједно колико ће Срба остати на крају рата, али једном Недићу то свакако не сме и не може.

Са овом основном истином морамо бити начисто, ако желимо да и даље као народ постојимо и заузмемо оно место које нам по нашем броју и расним одликама припада.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ЗВЕРСТВА КОМУНИСТА У ЦРНОЈ ГОРИ

Са изложбе „Црна гора под петонраном звездом“

Чуда и покори које су бољшевичке банде извршиле у Црној гори на јасан и прегледан начин могу се лепо видети на изложби „Црна гора под петонраном звездом“. Бољшевичке

банде у Црној гори имале су за циљ на првом месту да немилосрдно истребе све угледне националне личности и за ту акцију дато је и формално овлашћење од „штаба зетског народно-ослободилачког покрета“, у чијој се наредби број 1, од 1 новембра 1941 године, а у тачки бр. 9 каже следеће: „Проширити убиства петоколоништа (читај: народних првака). То чинити јавно и убијати их где год се сретну. Ту не треба директива. У том погледу није скоро ништа учињено, а негде и посве ништа. Треба направити прелом у борби.“ И тај прелом у борби комунисти су извршили тако да су на стотине и на хиљаде најбољих црногорских синова, жена и деце, немилосрдно не само десетковани, већ пре тога грозно мучени и мрцварени, што се фотографским снимцима на овој изложби јасно документује.

Крвава драма коју су комунисти извршили у Црној гори документован је прилог рада и метода комуниста, па нема ниједног Србина, коме срце не задрхти, гледајући страхоте покоља који је извршен у јуначкој и националној Црној гори.

Иначе, сама изложба у техничком и уметничком погледу, потпуно је успела, тако да изложеним језивим примерима дуго ће остати у памети овима посетницима изложбе.

Изложба је сада приступачна и најширим слојевима, тако да они могу прегледно видети крваву акцију коју су истребители Црногораца Моша Пијаде и њему подобни извршили.

ПРИЗНАЊЕ ПРОИЗВОЂАЧИМА ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА

Похвална наредба ПРЕТСЕДНИКА ВЛАДЕ



Министар пољопривреде и исхране инж. Г. Веселиновић, разгледа прскалицу за винову лозу која је израђена у нашој фабрици «Вистад».

Српски народ определио се за конструктиван рад, иако под најтежим условима револуције и рата. То је доказ његове велике виталне снаге и вере у самог себе да ће преживети ово тешко време, постојати и бити користан великој европској заједници. Док други пале, руше, разарају и убијају, он, српски народ, гради и користан је члан човечанства.

За доказ његовог усталаштва и позитивности нека послужи велика изложба пољопривредних справа и машина отворена у Ваљеву на Петровдан 12. о. м. поводом 10.000-ог плуга, који је израдила фабрика «Вистад». Ово су све израдиле српске руке, нашим средствима, нашим капиталом и нашом памећу.

Влада Народног спаса дала је иницијативу и новчану помоћ за ово, јер је имала у виду да овим помаже најмнобројнији наш свет, нашег сељака, земљорадника и наше запуштено село, од кога се све тражило, а ништа му се није давало.

Овим чином обрадиће се српска земља и боље и уносније, бољег квалитета и већег квантитета, па ће моћи да исхрани сав свој народ, целу нашу Свесрбију.

Што је ова ствар успела и на изложби у Ваљеву изазвала и дивљење и признање и одушевље-

ње нашег своског света, има заслуга главни директор ове фабрике инж. Никола Станковић, који није се ни колебао ни суство пред извесним тешкоћама револуционарног и ратног доба. Све их је савладао, благодарећи његовој познатој енергији и љубави према земљораднику.

10.000 плугова, то је велика радост и наш понос што смо њима обогатили наш добри и радни свет. За то смо ми тај плуг и назвали «Наш плуг». У изради је још пет хиљада оваких плугова.

Објављујући ово радујем се што у име Отаџбине, а нарочито села, могу да одам јавно признање и похвалу:

Господину Инж. Николи Станковићу и његовим вредним и неуморним сарадницима: радницима и чиновницима.

Наређујем им да продуже ово народно дело на корист српског села и српског сељачког народа.

Браћи Србима и сестрама Српкињама истичем овај пример за углед. Само оваквим радом, сјајним радом исковаћемо ми опет своју лепшу будућност, јер је у нашем ре- наш спас, наша величина и наша нова Свесрбија.

У Београду на дан
15 јула 1944 г.

Претседник Српске владе
МИЛАН Ђ. НЕДИЋ



ЈЕДАН ЗНАЧАЈАН ДАТУМ У НАШОЈ ПОЉОПРИВРЕДИ

Један значајан датум, који ће остати забележен најкрупнијим словима у развоју српске пољопривреде, прослављен је на Петровдан у Ваљеву отварањем изложбе пољопривредних справа произведених у нашој домаћој фабрици „Вистад“, на којој је између осталог изложен њен десетихиљадити плуг.

Пре рата фабрика „Вистад“ радиле је за индустрију наоружања. У целој пак великопољопривредној земљи није било ниједне фабрике нити за израду нити за оправку пољопривредних справа.

Влада генерала Милана Недића осетила је ту велику празнину у нашој пољопривреди, и уз њено настојање и заузимање, фабрика „Вистад“ преврћена је сасвим за искључиву израду пољопривредних справа. До сада су постигнути одлични резултати, које нам је изложба у Ваљеву показала.

Поред десетихиљадитог плуга, који је Председник владе генерал Недић назвао „нашим плугом“, изложене су још многе друге потребне, корисне и модерне пољопривредне справе произведене у фабрици, као вршалица са гасним мотором, копачице, сејачнице, круњаче, дрљаче, муљаче, прскалице за воће и винограде, плугови равначи и обртачи, као и сви делови плугова, центрифуга за врцање меда, кошнице, парни казан за топљење воска и др.

Свечаном отварању изложбе присуствовао је у име Председника владе Министар пољопривреде и исхране инж. Радослав

Веселиновић, који је претставницима власти и општине, као и многобројним гостима из града и са села одржао говор, рекавши између осталог:

„Ми доказујемо свакога дана да хоћемо да очувамо српски народ и Србију. Отварајући изложбу у Ваљеву ја сам дошао да преко радника „Вистада“ поздравим цео српски народ и да му кажем да се не треба ничега бојати ако сви Срби буду паметни и следећу једино исправан пут који им је означио још свети Сава, а који нам препоручује наш Председник Владе генерал Недић.

На крају свога говора министар Веселиновић је истакао:

„МИ ХОЋЕМО ДА СТВОРИМО НОВУ СРБИЈУ, ПРАВУ СРБИЈУ, СЕЉАЧКО - ЗАДРУЖНУ СРБИЈУ. ТО ЈЕ ИДЕАЛ НАШЕ БУДУЋНОСТИ.“

Поводом изложбе у Ваљеву, министар Веселиновић објавио је и један чланак, у коме између осталог каже:

„Изложба пољопривредних справа алата и машина израђених у фабрици „Вистад“ инж. Н. Станковића претставља јединствен пример српске радности у данашње ратно време. Она је један доказ више да је српски народ вредан и способан, стваралачки народ, који у најтежим приликама својим неуморним радом и трудом потврђује своје право на живот и на простор који заузима.

„Али у исто време ова излож-

ба у Ваљеву показује у коликој је мери Влада народног спаса са генералом М. Недићем на челу разумела основне потребе наше пољопривредне производње и сељаштва уопште, коме су недостајали основни алати и машине. Само благодарећи њеној помоћи фабрика „Вистад“ могла је да крене у производњу пољопривредних справа и да за годину дана изради оволики број машина и алата.

„Фабрика која је некада израђивала бомбе и муниције, сретства за смрт, сада производи сретства за живот. Она се сада развија у једно велико предузеће за израду пољопривредних оруђа, она је једина у Србији и највећа не само на Балкану, већ у читавој источној Европи. Српска влада спремна је да помаже и друге фабрике које би се посветиле изради пољопривредних справа и алата. Ми хоћемо и желимо да појачамо производњу пољопривредног оруђа и да је подигнемо на много већи ниво него што је то до сада било.

„Пре овог рата имали смо велику земљу, много боље услове за рад, више сретстава, па смо ипак врло мало учинили за нашу пољопривреду. Она је била на последњем месту у старању познатих фактора. Приватни интереси боље организованих стајежа, а нарочито интереси зеленашког и међународног капитала били су много важнији од општих и народних интереса.

„Српска влада данас ради сасвим друкчије. Она сматра да су

ПРОМЕНЉИВЕ БОРБЕ

На италијанском фронту сада је постигнуто највеће истезање борбене линије. Апенинско полуострво има највећу ширину између Ливорна и Анконе. Баш на тој линији воде се сада огорчене борбе. Код сваког даљег отступања према северо-западу немачке заштитнице имаће бољу ситуацију, јер ће се ширина фронта скраћивати.

Али и на овом широком фронту мали заштитни део Кеселрингове војске са огромним јунаштвом пркоси двома непријатељским армијама Александра.

У Нормандији операције су ушле у стадиум великих техничких битака. По цену жестоких губитака, Енглези су заузели Кан, а Американци су се приближили ивици града Сен Ло. Дакле, Енглезима је било потребно 40 дана да се с борбом дочепају Кана, који лежи 18 километара од обале. Борба Американца за Сен Ло почела је пре 45 дана, а ни до сада тај град није пао у америчке руке.

Горко искуство Британоамериканца у борбама на терену где слабо може да помаже бродска

интереси народа и државе важнији него ли ма чији други интереси.“

На завршетку чланка министар Веселиновић закључује:

„Ми смо указали пут и српском сељаштву и радеништву и омладини, а они нека не дозволе у будуће никоме да их неправедно искористију, већ нека иду путем којим их је повео генерал М. Недић.“

артиљерија (услед удаљености), натерало је Монгомерија да покуша срећу у области поред самога мора. Зато је почео офанзиву источно од ушћа Орне.

Све више добија се утисак да су били у праву они који су инвазионисте назвали уљезима. Није то триумфалан поход према Берлину, већ је то напорно пуцање од стене до стене, од шумарка до шумарка, од хумке до хумке. И сама Британоамеричка штампа зове Монгомеријову офанзиву метарском.

Британоамеричке власти су морале да мобилишу преживеле мушкарце у Нормандији, како би створиле бар један одред Француза који сарађују у борбама за „ослободиоцима“. Ово је јединствен случај у модерној историји да један завојевач мобилише грађане који припадају законитој влади земље у коју је завојевач дошао.

Такав преступ против међународног права могли су да учине само из тог разлога што су у очајању због непријатељског држања француског становништва према „ослободиоцима“.

Ипак Британоамериканци врше рекламу за своју инвазију и тврде да је она омогућила садашњу совјетску офанзиву. Совјетске новине, међутим, на то одговарају са највећом индигнацијом и вичу да су совјетске офанзиве омогућиле Британоамериканцима да ступе на европско тло.

М. Војновић

ЖЕТВА У ПОМОРАВЉУ



СНОПОВИ ПАДАЈУ ШИРОМ СРБИЈЕ — СРБИЈА НЕЋЕ ГЛАДОВАТИ — МИНИСТАР Г. ВЕСЕЛИНОВИЋ УЧЕСТВУЈЕ У ЖЕТВИ — ИЗБЕГЛИ БЕОГРАЂАНИ ПОМАЖУ СЕЉАЦИМА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

СТАВ И ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Кад би се трајни успеси и напредак у животу народа састојали из преимућства, које се у једноме тренутку може да има над другима и изалачење свих тренутних користи из тога преимућства, онда би и српски добровољци другојачије поступали и другојачије своје људе васпитавали, него што данас чине. И они би се прсили пред сваким и претилк свакоме ономе ко се тренутно или трајно са њима не слаже или изгледа да се не слаже. И они би у својим редовима, уместо безграничне љубави према својем народу коју данас негују, ширили мржњу и жеђ за осветом према онима за које тренутно мисле да им на путу стоје. Кад би, најзад, српски народ био сам део некога другог великог народа, и српски добровољци би проповедали код нашега света само веру и надање у тај други народ и истрајање у очекивању благодети које тај други народ тобож треба да нам донесе. Али српски добровољци знају да је Бог српски народ створио као засебан народ, да му је према томе доделио и засебну мисију, одвојену од других народа и ако у сагласности са мисијама других, па зато и не проповедају очекивање спаса од других већ се за овај спас жртвују сами. Пут, којим српски добровољци иду савим је други, додуше тежи и трновитији, од пута којим иду они, који мисле да све зависи од тренутног преимућства и тренутне користи.

Српски добровољци знају да је сваки човек као и сваки народ ипак у највећој мери сам мован своје судбине. Нема тежице из које се памеху и дисциплинованом вољом не може изваћи као што се и мале и пролазне невоље заблудом и распојасаношћу могу да претворе у праве катастрофе. Умети сагледати истину и то благовремено да би се имало времена да се све за свој спас предузме, ословни је услов правога сналажења свакога народа у историји. Који народ то није кадар себи да обезбеди, мора да пропадне. А историја је забележила пропасти народа, који нису морали да пропадну.

Да би пак један човек па и народ могао да сагледа истину, он пре свега мора да буде чист од мржње, јер мржња не допушта људима слободно гледање и сагледање света око нас. Мржња заслепује људе до те мере, да људи одбијају да сазнају и ствари које су од првокласне важности за њихов сопствени спас. Човек, који мрзи непријатеља, обично не може ни да га упозна јер му мржња не допушта да о чинима непријатеља објективно суди, а међутим први услов успешне борбе против непријатеља јесте његово познавање. Српски добровољци се боре одлучно и пожртвовано против комунизма у нашем народу, али ве заслепују своје људе неком слепом мржњом, која би их спречила да непријатеља упознају, већ напротив они непрестано упознавају свога неприја-

теља и не шире о њему међу својим члановима никакве заблуде. Они се боре против комунизма јер знају колико је то зло за народе и за човечанство, јер му знају не само суштину, него и извор и порекло. Отуда им је и борба ефикасна и, Богу хвала, успешна.

Има код нас још на жалост извесних кругова, — премда их је из дана у дан све мање, — који шире о српским добровољцима најогавније заблуде. Најневероватније измишљотине бацане су у српски народ против оних који су одлучили да своје животе жртвују за спас тога истог народа, па чак и тих који онаке заблуде шире. Ни њих српски добровољци не мрзе. Не мрзе их и не могу да их мрзе јер је љубав српских добровољаца према српскоме народу толика да за мржњу нема места. Али је баш због тога све више оних који почињу да увиђају исправност пута којим српски добровољци иду.

Дешавало се већ неколико пута, да малоумни насилник, прикупи групу људи и физички нападне на добровољце у жељи да их пред народом омаловажи и ослаби. Добровољци су се увек најодлучније одбранили али без икакве даље освете. Али кад је тај исти малоумник често пута само неколико дана доцније дошао у опасност од заједничког нам непријатеља, од крволока партизанских, исти ти јуче нападнути добровољци одлазили су у борбу и спасавали исте оне који су их јуче нападали. Како су могли добровољци тако што да чине? Само зато јер нису имали мржњу у срцу својем, чак ни према ономе који им је о животу радио, јер су знали да тај тако ради само из заблуде у коју је опет својом кривицом упао. Српски добровољац себе чува од заблуда и зато у такве погрешке и не упада.

Српски добровољци јесу легија оних који сматрају да је Бог створио српски народ не да бу-

де осветник и смрт за друге, него да им буде чак и пример човекољубља и истине. То су људи, који знају да ни човек ни народи не живе сами и издвојени од остале стварности божје у васиони већ да сви ми постојимо иделамо само као чиниоци једне више правде, божје правде у овоме свету. Отуда добровољац не држи пушку ради освете, већ ради одбране свога народа од зла.

У вечној борби између добра и зла у васиони, српски добровољци одлучно стају на страну добра, а противу зла. А да би себе за ову борбу и оспособили они најпре изгоне зло из своје душе, — зло у облику мржње и освете, — па тек онда тамане зло код других. Ако би само уништавали зло код других, а не би почели са борбом против зла код себе самих, били би неспособни и за борбу против зла код других.

Због тога људи од љубави и истине налазе у српским добро-

вољцима браћу и заштитнике, а људи од мржње и лажи најљуће непријатеље.

Али за то српски добровољци нису криви нити са кривим оћећају.

Српски добровољци верују у победу добра над злом и због тога ведро гледају и у будућност. Сваки пут кад српски народ учини нешто што је Господу по вољи, а забрину се опет за будућност нашег народа сваки пут кад се у нашем народу учини нешто што не може да буде у вољи Господу.

Неће измрцварено Српство спасти мржња, освета и истребљење већ љубав и истина.

Због тога српски добровољци и иду путем љубави и истине чувајући се бодро да са тога пута ни за длаку не склизну ни као заједница ни као појединци.

Снага у служби истине и правде, ето то је пут српских добровољаца.

Вас. Ор.

МИЛЕШЕВО

ИВАЊ-ДАН 1944 ГОДИНЕ

Пролазећи друмом од Сјенице до Пријеполја, кроз један врло леп крај, слушајући се ка лимској долини, путник се нагло и са чуђењем окреће на десно ка једном гигантском кршу који се пење у небо, а на којем леже рушевине неког старог града. До њега се диже танко минаре једне беле и уљудне цамије. Лепо место. Величанствен поглед!

Тек што се око мало занело тим призором, а путнику се намеће други још величанственији. У најживописнијој долини, испод једне врлне стене, бели се, као лабуд, у једном свестраном зеленилу, манастир Милешево.

Милешево! Сва наша историја, све вековне патње, све жртве и сва херојства, дуж дугих времена, буде се у памети! Милешево Светог Саве!

Како сам весело изашла из аута, код моста на речици Милешевској, одакле један пут иде ка Пријеполју, а други за Милешево. Хтела сам што пре доћи да се поклоним славном гробу великог творца и оснивача српске цркве. Са узбуђењем ушла сам у опустелу порту, где ме калуђер љубазно дочекује и даје нека објашњења. Он прича, а ја се губим далеко у времена Св. Саве, у оно славно доба када је у овом делу наше земље, у Старом Расу и лимској долини, цветала култура и био напредан и јак државни живот. Сведок је овај лепи манастир, на јединствено дивном месту, на самом ушћу речица Милешевске и Косагичке. Са југа и севера налазе се омалени брежуљци, обрасти храстовом шумом. На истоку, дижу се к небу рушевине града и цамија које сам видеела мало пре. То је Хисарцик, муслиманско село, чији становници, по причању мештана, одувек су била примерна људи и у коме се

налази најлепше и најразвијеније воће. Испод саме развалине тече лековита вода, звана „САВИН ИЗВОР“. Северноисточно од манастира, стрчи висока стена, на врху које се види неко мало утврђење. То је Титерово, поврх којег пролећу огромни орлови. Позади њега пружа се тамни Златар, планина пуна мистерија и тужних успомена. Пролазећи Златар, идући за Србију, нестало је 1942 године бивши народни посланик, Милутин Јелић, директор подгоричке гимназије, а један од најбољих и најенергичнијих националних бораца и првака из Васојевића. У подножју те тамне планине, чији врхови, покривени борјем, чувају многу тајну, погинуо је такође од бандитске и комунистичке руке игуман овог светог манастира, Нестор Тркуља, чији гроб се налази са десне стране цркве... Западно, све долином Милешевске реке, на 7—8 км пружа се Пријеполје и валовити Лим.

Са највећим пијатетом улазим у ову чувену богомољу. Клањам се понизно гробу оног који остави царску порфиру па обуче скромну ризу! Леп пример самопрегора и побожности, овај пример нашег великог Господара и Светитеља!

Гробница, то јест место где је она била, налази се у десном краку крста, јер је црква, романског стила, у виду крста. Првобитно, она је била врло мала, и изгледа подигнута нарочито да се ту пренесу мошти Св. Саве из Трнова.

Чудна је и мучна историја овог светог манастира.

После славног и цветавућег доба за време Немањића, чији је центар државе био баш овде, у овом лепом Старом Расу, долази пропаст после Косова и великог родства. Под Отоманском

царевином гину све народне рукотворевине и умотворине. Сагоревају књиге, руше се школе и манастири, уништавају се уметничка дела, спаљују се чак и српски светитељи, као што је случај са Св. Савом! И Милешево, остало пусто више од стотинама година, доживело је унакажавање и уништење његових уметничких дела. То се види по свему: гробници нема трага, до само један мали део при земљи (калуђери су је заменили са дрвеном); јединствене фреске, чији остаци се још виде по зидовима и сводовима, избудене, измрцварене готово свака.

Чим се уђе у цркву, на мала северна врата, одмах с леве стране, фреска претставља оригиналну слику Св. Саве у белој одежди, украшеној крстићима. Он има тонуру на глави, као што то носе католички свештеници, знак да је тада, док није било поделе цркве, и наше свештенство, при рукоположењу, добијало тонуру.

Ту су око њега славни Немањићи: пред њим, стари Св. Симеон, а позади Стеван Прввенчани са Радославом и Владиславом. Овај последњи носи у десној руци слику своје задужбине. Нема Св. Анастасије!... Да ли није то она, у оној изванредно лепој фресци изнад гробнице, за коју се мисли да је Св. Богородица која води краља Владислава са својом задужбином ка Христу-Цару? Ја сам уверена да је то мајка Св. Саве, која бди над сенима свога великог и Славног Сина. Јер не верујем да би њу, ту нашу прву светитељку, уметник заборавио баш у манастиру где ће до краја света почивати наш први и сјајни Учитељ, Св. Сава... Била то Св. Богородица или Св. Анастасија, фреска је одлична, доста добро очувана, складних боја и са јединственом композицијом. Изнад ње друга светла слика: „АНЂЕО ЈАВЉА ДА ЈЕ ХРИСТОС ВАСКРЕСАО“. Ове фреске заиста откривају великог уметника који их је изра-

ђивао. Не мању вредност има и слика изнад десне певнице: „ТАЈНА ВЕЧЕРА“.

Све ове фреске, а има их још доста, јер испуњавају зидове и сводове, зачуђено гледају ретке посетиоце. Нису ови стари Свети Оци, Св. Енуфрије, Св. Макарије и други, чије браде иду до испод појаса, навикнути на ову самоћу. Видели су они овде, кроз векове, масе побожног света, нарочито онда када је ту становало више од четири стотине калуђера и када се млеко са Златара преливало чуњком са врх Титеровца до манастира! Навикли су ови свецки такође да виде цео српски народ од Бијелог Поља, Пљеваља, Сјенице и Прибоја да се прикупи на дан манастирске заветице, Св. Јована. Тада је бивао велики сабор и цео дан се играло и певало... Ове године био је тужан тај дан! Можда десет до двадесет особа ишло је за литијама! Беда! Раг! Невоља!... Калуђер прича, да понекад, на служби Божјој, он сам и служи и даје одговоре. Да ли се човек налази негде тамо у афричком Хогару, међу незнабошцима?

Изузев ове живописе, манастир је пуст. Чираци су бедни. Коло или венац за свеће, што висе у средини, пред великим дверима, мало, сиромашно. Кандила проста. Иконостас садржи обичне иконе, без икаквог укуса и ни мало вредности. Жалосно? Жалосно? Бар ове ствари нису пљачкаши однели! Двадесет и више година било је богатство и раскош у Југославији. Женска удружења поседовала су милионе. Зар се не нађе ни једно од њих да посвети овом најсветијем нашем месту мало пажње? Па, зато нас Бог и заборавља! Зато ја долази ова казна на наш народ, ово братоубиство, ово зло са сваке стране! Похулили смо на Бога! Пренебрегли смо нашег Врховног Ујединитеља и презрели Његов Гроб! Срамно!...

(Наставак на 6-ој страни)

КАДА СЕ СРБИ СЛОЖЕ ПАРТИЗАНИ БЕЖЕ

Велина победа над српском неслогом

Александровац, јула Већ се чују јутарњи петли. До зоре није далеко. У кругу треће чете нашег батаљона очекују војници на наредбу за покрет. Потпуна је тишина. У мраку се назире ликови постројених војника. Оштри глас командира се чује из ваздуха:

— Другови, ко је с нама? — Бог! — као снажна јека пролази се сложен одговор чете.

— Слава палим друговима! — наставља командир. — Слава им! — одговарају добровољци.

Затим неколико кратких напомена, оштре команде за покрет и чврста, несаломљива фаланга челничких шлемова, као добро направљено тане, одлучно и беспощадно хита своје циљу.

Трећа чета је извидница. Остали делови батаљона крећу на пола сата иза ње.

Циљ покрета знају само командант и командири. Људство тек наслућује. У последње време појавиле су се у нашој близини извесне групе партизана. Дошли су до бугарске границе. Кретали смо се већ неколико пута у мање акције да их похватимо, али без успеха. Беже испред нас. А то је добровољцима много криво.

— Куд да се читав дан ломатим по овим планинама, а ни пушке да не опалим, — жадају се.

— Ко зна хоћемо ли бити боље среће данас? Ја мислим ни овај пута ништа, — незадовољно и тужно примећује један.

— Ја све предосећам да ће ипак бити нешто. Видиш да смо добили храну за два дана, — супротставља се други.

— Ма јок брате, ништа од свега. Не могу они да се носе с нама. Одвигне смо ми јаки, — завршава дебату трећи.

Стари, нови, па и тек примљени добровољци очекују са највећим нестрпљењем ту борбу. Многима ће бити прва. И она драг од новог што треба да се проживи, и она већ стечена вештина код старих прекаљених бораца, па онда оне безбројне приче о јуначким борбама што су их добровољци на својим плећима изнели, па другарство, жеља нових да се не осрамоте и да не постиде старије другове и опет с друге стране жеља старих да поуче нове другове у борби и да заједно с њима изнесу једну нову победу за срећнију будућност Србије, — све то заједно чини да је наш батаљон спреман на највеће напоре само да достигне партизана и да ступи с њима у ту толико очекивану борбу.

Јутро је већ давно свануло. Сунце је већ изашло и помало почиње да пали. Уз друм све у колонама један по један, отегао се наш батаљон, чета за четом, вод за водом. Зној се већ цеди низ лице и врат добровољаца. Многи је са себе скинуо блузу а плем прихватио у руку. Али одмора не може да буде. Усиљеним маршем напред. Таква је

команда. Ту мора да се крије нешто веће и важније но што смо сви у почетку мислили. Данас ће дакле ипак да дође до борбе.

Начули смо већ пре да су национални одреди били приморани да испразне до сада мирне и од партизана не диране жупе, као и да партизани настављају притисак са прилично јаким снагама и доводе у најозбиљније питање одржање одређених положаја на целом том сектору. А ми ето баш у томе правцу, од куда стижу гласови о партизанским концентрацијама идемо. И не само да идемо, већ хитамо усиљеним маршем. И сунце како год да страховито пали, и како год се јара из поља диже и лелуја и све предмете, и куће и дрвеће и људе у даљини чини ваздушастим и некако као да не стоје већ лебде, ипак добровољци, снажно, држећи отстојање, замишљени и као вучени неком невидљивом силом која успева да и најзатајеније снаге људскога тела мобилише, хитају напред и грабе километар за километром.

Сунце још није ни зенит досегло а ми стигосмо у Дашницу.

Из даљине допире мукла грмљавина баџача. Чете заузимају погодне положаје. Наређује се велик и потпун одмор.

Док штаб батаљона хвата везе са осталим јединицама које ће суделовати у намераваном на паду на партизанске положаје, дотле се сељаци купе око добровољаца, разгледају наоружање, пропиткују се за ово и оно. Причају где су били партизани, а где су сада, што су све попалили и порушили. О добровољцима су чули или их видели у Крушевцу али код њих на терену још не Хвале Богу што је дошло до слоге и заједничке акције противу партизана. Уверавају да ће, судећи по ликовима добровољаца и њиховом наоружању партизани сигурно бити протерани.

Долазе и национални одреди. Један показује велику и голу Чуку, удаљену свега неколико километара ваздушне линије и прича: „То је главно партизанско утврђење. Девет пута смо покушали јуриш на те по-

ложаје али без успеха. Укопали се тамо пасји синови па не можеш да их макнеш. Сад да видимо колико ваша помоћ вреди.“

— Ништа ти не брине, брате, уверавају наши добровољци. — Кад ми грунемо има све да се ломи. Неће се партизани тако брзо да зауставе.

Сутрадан, петог јула се то и обистинило.

Напад је почео у 10 часова. Пред нашим положајима се пркосно уздизала Трновска чука (кота 555), па Јанковица и Јелењак (све коте између 400 и 500). У дужини од око 5 км. очекивали су партизани добро укопани и довољно снабдевени аутоматским и тешким оружјем наш напад. И тек што је наша пратећа чета покушала да заузме повољан положај за директно гађање, јер никаквог заклона није ни било, осуше на њу ураганску ватру из аутоматског оружја и баџача. Зрна су само фијукала око глава и плуштала као град. Експлозије граната тешког баџача трештале су у непосредној близини и засипале земљом и прашином све унаоколо. Војници полегоше уз неко камење а немајући могућности да поставе наше баџаче и ставе у дејство. Командир чете, добровољац још из првих дана добровољаштва, навикнут на борбу и тешке ситуације, прихватио је пушкомитраљез, истрчао испред чете, заузео погодан положај и са неколико рафала ућуткао партизанско митраљеско гнездо на коти 431 које је у теме тукло положај пратеће чете. Искористивши моментани застој прецизне партизанске ватре, поставио је тешко оружје и ванредно прецизном ватром стао да претвара у прах и пепео партизанске положаје.

Грување баџача чуло се на километре далеко. Митраљески штекет, рафали пушкомитраљеза, цика пушака, све се то сакупљало и као страховита јека смрти одбијало од голих каме-

них стена. Сваки час се виђали кратери земље које су подизале гранате баџача, иза тога панично бекство партизана на нове положаје, стално и упорно помицање добровољаца и националних одреда ка врху. Пред подне је настао прави кркљанац. Пушке се готово нису ни чуле. Само аутоматско и тешко оружје. Баџачи и топови певали су својим дубоким гласовима језиву песму у хору смрти. Они су највише радили и одлучујуће допринели ефикасном пробоју утврђених висова.

Командант батаљона био је стално у близини баџача и није могао, а да за скоро сваки походак повикне — Одлично или врло добро. Одреди који су чекали у близини да се терен довољно очисти за јуриш, грлили су и љубили старешине пратеће чете и кроз сузе говорили: „Удри, само удри. Тако, браце. Не штеди. Нама ће бити лакше.“

Кратко иза поднева борба је већ била одлучена. Други вод друге чете избио је већ на леву нивицу Суботничке косе и у сарадњи са одредима наставио далеко испред свију гоњење партизана.

Крајње лево крило нашег фронта у јачини од две чете вршило је чисто тактичке операције. У почетку штитило је бок од запажених партизанских концентрација у циљу заобилажења и изманеврисања центра нашег напада. У другом делу борбе вршило је маневар опкољавања и у снажном маршу досегло дубоку позадину партизанског десног крила. На тај начин употребљен је читав батаљон у једној складној тактичкој радњи. Будући да положај није дозвољавао употребу већег броја јединица на сектору директног напада то су оне вешто искористене у маневарске сврхе на левом крилу.

Око пет сати већ малаксава ватра. Партизани су у паничном бекству досегли велике шуме које се протежу ка југу. Услед ноћи која се приближава и коју већ прохладни поветарац наговештава, обуставља се гоњење.

Пушкомитраљеци и мали баџачи истурени далеко напред вребају још на по коју мању партизанску групу у повлачењу и чим је опази безобзирно бију.

Партизанске снаге потпуно су разбијене. Национални одреди остају на положајима да сутра наставе гоњење. Добровољци овде више немају посла. Повлаче се на стратешке важне друмове да у потребном тренутку својим уласком у борбу, било на ком сектору Србије смрскају главу комунистичкој аждаји.

На терену је остало преко стотину мртвих партизана.

То је та толико очекивана барба нашег батаљона. Са њом је наш батаљон, под пуним именом које сада носи — примно своје прво ватрено крштење у целини.



Посада малог брдског топа отвара ватру на партизана

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

МИЛЕШЕВО

(Наставак са 5-те стране) С поља, око манастира, и ту пустош. Стара древна кућа, лепог моравског типа, је једина која привлачи око. Нови коначи на касарну. И он пуст. ољачкан. Од школе — згариште, благодарећи носиоцима културе Мошиних бандита. Ограде обале, погорене. Држи се још у животу зеленило и у башти и у околини. То је и најлепши и најскупоценији украс. Али то је сам Бог даривао!

Рекла сам, да је чудна историја овог манастира. Прво време богатство, раскош, блесак и сјај. После Косова ропство и пропаст. Сеоба под Чарнојевићем доноси пустош и беду. Затим долази неко опет боље време, бољи живот са патријархом Макаријем Соколовићем, чији брат, чувени турски свемоћни везир, Мехмед-паша Соколовић, даваше неке повластице српском народу.

Тако је тада и Милешево имало неко време чувену своју штампарију. У новија доба, балкански и светски ратови дају Милешеву новог полета и рада. Ту се отвара основна школа, подижу се велики коначи, са луксузно намештеним собама за Краља, за Патријарха, за виђеније госте и обичне пролазнике. Овај рат и братоубилачка борба доводе у ове свете зидове разне војске.

Све су војске прошле туда, боравиле околу цркве без икакве повреде. Једини су били бандити, звани комунисти, који се нису бојали ни Бога ни Св. Саве, те су цео намештај и сву имовину пољачкали, понели, а старог игумана стрељали!

У књизи посетиоца видимо разна имена, страна и наша. Интересантно је, да је у врло кратком времену, један за другим, прошао ту четнички војвода Пав-

прошао ту четнички војвода Пав комуниста Пеко Далевић. Два контраста: први вера, а други невера!...

Изазећи из овог светог кутка, место радости коју сам обично осећала, када сам обилазила друге манастире, као на пример Жичу или Љубостињу, ја сам била тужна, претужна. Изгледало ми је, да су и сени Св. Саве биле оне сетне, невеселе, видећи како му се стадо, о којему се толико брину, распарчало на комаде! Да ли смо ми Срби свесни тога?

Свети Саво, и ако смо грешни, и ако смо те овако занемарили, опрости нам! Спаси и уједини још једном српски народ! Измири закрвљену децу, као што си и измирио Стевана и Вукана, Радослава и Владислава! Поврати Твојој српској цркви, залутало Твоје стадо!

ДИВНА ВЕКОВИЋ

Гојко Протић

СЕДАМ ЉУБАВНИХ ЗАНОСА Лазе Костића

Бурни живот књижевника Лазе Костића захвална је тема за читав један роман са сентименталним и горким прелетима. Тај човек је био оригиналан за своје доба, па и за наше још, а свако „испадане из реда“ у животу се врло често скупо плаћа.

Засебан део у том скитачком, нервозном и талентованом животу заузимају и жене, које су га инспирисале за низ интересантних песама. Костић је био најизразитији бојемски тип књижевне романтике, дакле човек који је штрчао међу својим савременицима и међу својим потомцима.

Он је одушевљавао и — скандализовао. Наизменично су се ређале у том дугом физичком и духовном животу слатке и горке епизоде. Али горке епизоде Лазе Костића није доживљавао само од људи: И жене су допринеле много да овај наш песник тужно може закључити како „бисер груди“ вољене жене успевају да његове „ситне снове“, кад се на њих наслоне, претворе у лед! Тако је мало топлине било као одговор за Лазине љубавне заносе...

ЈОВАНКА КИРКОВИЋ

Деведесет година је имао Лазе Костић када се заљубио у Јованку Кирковић, младу и лепу новосађанку, која је доцније постала глумица. Овај платонски однос оставио је дубљег трага и у Лазиној поезији из које се може наслутити разлог растанка двоје младих. У песми „Под прозором“ каже заљубљени млади Лазе: „Млад месец мого венац, — као млада невеста, — млад месец тебе гледа на венац намешта...“ Дакле једна чиста алузија на венчање. У овој песми налази се једна од најлепших строфа Лазине поезије:

На заворен се прозор
ко на крст наслањаш,
ко када би на крсту
да грехе отсањаш,
Да имам света виша:
прчестио бих те,
ал путир ми је срце,
пун крви несите;
по њему ти је, душо,
сва душа разнета,
а у њој света тајна
љубавног завета.
Тај путир сам ти пружо,
а ти си ћутала,
ох, душо моја, душо,
јеси ли га видела?

Каква је то „света тајна“ љубавног завета била? Не зна се, али се разлог растанка наслућује у другој једној песми за коју је такође Јованка инспирисала несрећног љубавника. То је песма „Љубавни двори“. Песник изјављује да је на драгиним устима видео „љубавне дворове“ чији је темељ био од пољубаца, а стубови од — сласи! Он је мислио „не“ виде се ти зрачни дворови, ал мати их је видела, и мати разори!...“ Дакле, несубјективна ташта је благовремено показала своју моћ... И тако је кратко трајала ова љубав о којој, уосталом, и сам Лазе пева у песми „Погреб“:

Разболела се љубав
у твоме драгану,
Разболела се часком
и часком издану...

„ЗВОНАРЕВА МИЛА“

Приближавајући се тридесетим својим годинама, опет у Новом Саду, заљубио се жестоко Лазе у једну девојку необичне лепоте. То је била, како би се данас казало, љубав на први поглед. Лазе је први пут видео Милу Стефановић на улици. Њен први поглед је просто ослепио песника. Дах му је застао у грлу, срце закуцало по свим прописима заљубљености и — пошао је за Милом, коју су звали „Мила Звонарева“.

После дужић упорног праћења, кад га је девојка приметила и кад је видео да јој његова пратња није баш тако несвесна, проговорио је неколико речи на име

уознавања. Није чуо шта је одговорила, али је ишао за њом и даље. Кад је девојка ушла у скроман, мали стан у коме је становала са својим родитељима, у Николајевској улици, у кућици са изгледом на Житну пијацу, Лазе се није зауставио, као што би се очекивало, пред капијом, на улици, премешући по глави разне комбинације о поновном сусрету. Не; он је просто



Лазе Костић

продужио за девојком право у стан! Отац девојчине је познавао Лазу. Љубазно га прими, понуди му столицу и упита га учтиво:

— Госп'оно Лазо, шта вас је то довело ка нама?

А на брзину заљубљени Лазе изручи као из рукава:

— Лепота ваше кћери!

Ипак се заборавила ова посета ведро. Лазе је после чешће посетио породицу „Миле Звонареве“, све док из политичких разлога не оде у пештанску тамницу. За то време његовог тамновања, лепа Мила се удала. И то чак у Румунији, за једног трговца Србина.

ЉУБИЦА МЕДАКОВИЋ

После „Миле Звонареве“ Лазе се озбиљно удварао Љубици Медаковић. Али овде је имао једног конкурента, Михаила Полит-Десанчића. Међутим, није морао дуго да страхује од Десанчића: Љубица Медаковић се убрзо удала у Пешти за Ђиру, племенитог Милекића. Пријатељи Лазине и Десанчићеве ово су знали и зато смисле шалу: пошљу обојици депеше, отприлике неку врсту изјаве саучешћа: У Лазиној депеши је стајало: „Лазе, теши Мишу!“ а у Десанчићевој обратно: „Мишо, теши Лазу!“

Уствари, више је требало тешити Лазу. Десанчић се само удварао Љубици Медаковић, док је Лазе ишао и даље. Он је чак и запросио Љубицу, али је од њених родитеља добио, како се то онда говорило, „кошар“, био је одбиен Љубици Медаковић је поштовала песнички талент Лазе Костића, била љубазна према њему, али није за њега имала ни десети део оног заноса који је он показивао према њој. Своје разочарење је Лазе излио у песми:

„Невернице, моја невернице...“

МИЛЕВА КУМАНУДИ

Имао је Лазе Костић и у Београду једну већу симпатију. Била је то Милева Кумануди, девојка из угледне београдске породице. И овде се појавио један конкурент, Милан Кујунџић-Абердар, песник и доцнији министар. Лазе и Милан су и на политичком пољу имали непречићене рачуне. Лазе је по политичкој опредељености био либерал, а Милан напредњак. У приватним сусретима се нису најљубазније гледали, а преко штампе су се заплитали у међусобне полемике. Иако је мрзео

свога супарника, као што се види из више разлога, ипак га то није могло одвратити од Милеве Кумануди.

Десио се једанпут Лазе у позоришту, и то баш у ложи породице Куманудија. Његов идеал је грчкао бонбоне на понуди и свога кавалера. Пружајући бонбоне Милева Кумануди се насмеја и рече:

— Али морам вам рећи да су ове бонбоне од господина Кујунџића...

Тешко збунљиви кавалер се поклон и одговори комплиментом:

— Ништа не мари: што кроз ваше руке прође, то је дезинфицирано!

ПАВА СТАНКОВИЋ

Случај са ћерком Јосифа Станковића из Будима био је озбиљнији. Паве Станковић није била бог зна како лепа жена. Очеvidци тврде да је лице имала „интересантно“, затим „велике, црне очи“ и била је „мало разрока“. Али, о укусу збиља нема смисла расправљати: Паве Станковић је просто залудела Лазу Костића, који је долазио у дом њеног оца као и још многи други Срби који су живели у Пешти. Кад се упознао са Павом, Лазе је већ уживао озбиљан песнички реноме. Паве је имала интересовања за његову поезију, а нарочито за његову личност, личност једног лежерног дендија који је освајао без велике муке многа женска срца.

Вечери провођене у кући Станковића биле су испуњене часовима среће за обоје. Али, значајно по Лазу, који је свакој својој симпатији увек нудио, искрено или не, брак, овде сличну понуду није учинио иако је просто обожавао Паву, што је доказао и својим песмама испеваним у њену част. Он цвилу кроз стихове у песми „Ој, та веруј веру мени“:

Ој, та веруј веру мени!
Зар се нисам доста клео?
Мој пуполче прерумени,
зар ти нисам доста вео?

И он је пита, у истој песми, да ли хоће да чак и сунце с неба снесе, или месец, или да јој „виле снесу е небеса“ и стресу јој у крило „све аме небесне“.

Хоћеш зору да те двори?
Хоћеш да те слави дан?
Ил' уз тебе да ти гори
мач од муња усидан?

Све то теби, мојој души,
све ћу теби дати ја,
и кад ми се срце суши,
даћу ти од њега пра!

Па куда ћете више од оволиког жртвовања! Само, изгледала је заљубљени песник једно заборавио: да понуди обожавању једну краћу шетњу до олтар...

Наравно, празна сентименталност није била довољна. Узалуд је спеван читав циклус песама срца: „Волимо се“, „Синоћ“, „Звон“, „Срце куца“, „Анђелићу“, итд. Узалуд: ова прилика која се указала за брак Пави Станковић била је прихваћена. Она је постала жена адвоката Мише Рогвића.

Лазина сујета, сујета једног младића од двадесет и три године, била је љуто погођена што је изразио у песми „Моја дангуба“ и у песми „До појаса“, у којој узвикује: „Ох, та то је лик толико опеан!“ Просто човек не верује да се његова драга удала за другог: „Та зар би могла, земљо худа ти, могла се зар за другог удати?“ И, слабики изјављује: „Тек сад се кајем...“

ЛЕНКА ДУЊЕРСКИ

Већ је прелазео педесету. „Стари момак и славни књижевник“. После службовања, дипломатског и новинарског, у Србији и Црној гори, поново лута, пише и — очекује универзитетску катедру права на једном домаћем

универзитету. Од некадашњег његовог великог богатства, наслеђених бачких салаша, није остало ништа. Све је ишчезло у једном бурном романтичарском, распусном живовању. Зато га сада видимо да извесно време живи, као гост и у кући спахија Дуњерских.

У овом гостољубивом дому чувених богаташа доживљује Лазе Костић најјачу своју платонску љубав. То је позна љубав, али силна као љубав Дантеа према Беатричи. Прво је дошла једна сентиментална песма „Госпођици Л. Д. у споменицу“. Она је већ откривала име вољене: млада Ленка Дуњерска из породице у којој је Лазе сада привремено живео.

Ленка Дуњерска, лепа али сета, болешљива девојка угледне породице, очарала је Лазу Костића и он је сматрао најлепшим часовима свога живота оне које је проводио у дугим разговорима са њом. У тим разговорима о књижевности, о животу, о љубави било је, с Лазине стране, и једва приметних наговештаја оне ватре која је горела у песниковом срцу.

Изненада, у пуној младости, 1895 године умире у Бечу Ленка Дуњерска и Лазе је поражен њеном смрћу.

Из ове поновне усамљености, из ове оците скрханости, јавља се бисер Костићеве поезије, последњи најдивнији пламен једне генијалне душе и племенитог срца, јавља се величанствена исповест „Санта Марија дела Салуте“. У последњој испеваној пе-

сми, у својој лабудовој песми јада се увелени песник:

Опрости, мајко, много сам страда,
много сам грехе покајо ја;
све што је срце снивало младо,
све је то јаве сломио ма'...

ЈУЛКА ПАЛАНАЧКА

Најзад, и једва једном, у већ импозантној старости, наш велики песник стаде пред олтар! Наравно, као цео живот Лазин што није ишао уобичајеним током, тако ни овај брак није био без необичности. Госпођица Јулка Паланачка била је у часним зрелим годинама. Стала је већ плести седе косе кад је ставила невестински венац на главу. Али је ова жена имала две значајне одлике које су допринеле да се наш песник, иако тако позно, ипак донекле скраси у породичном гнезду: била је богата и чекала је Лазу — двадесет пенелопских година! Ево шта о томе пише један Лазин интимни пријатељ: „Лазина невеста, најбогатија девојка у Сомбору, госпођица Јулка Паланачка, истрајала је у девичанској преданости пуних двадесет година напрема противљењу матере јој да своју јединицу уда за — песника. И њена чврста, карактерна оданост дочекала је напослетку жељени успех: могла је, иако већ као старија девојка, пружити руку човеку чијим се генијалним спевовима с пуним жаром млађаног девојачког срца заносила.“

Младенци су победили, али су, нарочито Лазе, имале тек још да испаштају. Ташта Лазина је систематски загорчавала живот своје зету, на чију књижевну славу није много, скоро ништа, долагала. Она је увек нашла начина да стави до знања своје зету како је један обичан простак који покушава да се „оплемени“ великим ћеркиним богатством.

Дуго Лазе није могао трпети шиканирања од стране таште. У њему се буде гордост и понос. Оставља породично гнездо и наставља негдашњи неуредни живот ван Сомбора. У том лутању он налази утеху у раду; преводи Дерибургове Пандекте, Шекспира итд. Оскудевао је, али кући у Сомбор није хтео. Све је било лакше подносити осим тираније немогуће таште, која му никада није могла много штошта заборавити, нарочито што је, још, као вереник, једном играо карте у кафани и залочио за вечеру код веренице, па кад је погледао на сат — он настаови картање до јутра!

Тек кад је добри Бог позвао к себи ташту Лазину, он се могао опет вратити својој Пенелопи и одахнути једном у своме гнезду од сличних лутања. Какав је ово брак био? Изгледала не баш

(Наставак на 8-ој страни)



Портре и илустрације
С. Богојевић

У доба барока интерес за музику, нарочито њену оперску грану необично је јак. Из цркава и богаташких дворница излази се она на светлост сунца.

Светиште њено постају широки друмови по којима лутају разне певачке дружине ширећи славу какве љупке талијанске опере. Оно што је за 16 век било сликарство, сада у 17 веку претвара се у музику. На све стране искрсавају оперске дворане а луталице певаче све више потискују млада господа из племићких и трговачких кућа, којима је страст за музиком угушила све друге амбиције.

Једна од значајних појава овог срећног века био је Кристоф Вилибалд Глук. Родио се у Еразбаху, граду покрајине Оберпалца, као син скромног шумара. Своје прво музичко знање стекао је од једног старог језуита из црквнице у Комотау.

Био је од оних срећних људи чију способност одмах запазише. Обрео се као савим млад у Бечу где га срећа још јаче привуче у своје окриље. Кнез Мелци, познати и размажени љубитељ уметности налази у младоме Глеку клицу генија и сигуран пласман својих нада и вере у младо и ново.

Добри мецена одводи свог штићеника Самартину у Милано где Глук започиње озбиљну каријеру оперског композитора. Бављење у Италији и за њега као и за многе било је од пресудног значаја.

Али било је потребно још искуства. Пут у Лондон значи за њега много. При узбуђујућем додиру са Хендловим ораторима задобија извесне утиске који се касније надовезују на његово реформаторско дело. Његов се дух развија и машта добија крила.

Мињоти је у то време имао своју познату оперску трупу у којој улази и Глук. Низ градова

КРИСТОФ ВИЛИБАЛД ГЛУК

(230 година од смрти)

и један интензиван уметнички живот остављају на младог човека снажан утисак и формирају његов стваралачки карактер.

Глук је необично и много волео природу. На овој турнеји он залази у њене најдубље тајне. Од северног мора и егзотичних фјордова до жарког поднебља распеване Шпаније. У једном шароликом и лепршавом низу пејсажа рађају се његове импресије и бујају његове страсти. Значајан је његов тадашњи пут у Париз који га доводи у близу додир са тамошњом Опером „буфо“ која се развила под утицајем Перголезија и његове тежње ка природном.

Када Глука 1750 године понова налазимо у Бечу он је већ име и предмет најинтересантнијих дебата. То је већ доба његових реформа. У узвицаној прањини која се дигла око његовог имена он проналази свој прави уметнички израз и чврстину. Постаје творац читаве једне школе човек кога сви што хоће да свирају и стварају у музици имитирају. То је уједно доба његовог најплоднијег рада, 1754 године постаје дворски капелник Марије Терезије. На том положају остаје до своје смрти 1787 године непрестано радећи на свом опсежном и значајном животном делу.

Рекли смо да је темељ Глукових реформи била напуљска опера. Већ у почетку 18 века Напуљ замењује Венецију и претвара се у област музике.

Александар Скарлати довео је напуљску школу до светске прелести и силним замахом потиснуо сва друга музичка правила

и навике. Он је опери дао душу, поклатио јој је арију.

Али напуљска опера која је имала много позитивних имања је и доста недостатака. Потичало је то од њене претеране сладуњавости. Преобиље љубавних заплета и неприродност кастрато певача донело јој је много непријатеља. Постојао је у то доба варварски обичај кастрирања дечака како би и у старијим годинама сачували детињу свежину и боју гласа.

Жеља Глукова била је да на темељу ове Скарлатијеве мелодичне опере створи једну оперу која ће бити једноставно дело из живота. Хтео је музиком да оживи људе испуњене истинским осећањима и правом страшћу. У Бечу живи познати песник Калрабиги. Он је велики пријатељ и једномисленик Глуков. Својим либретом за „Орфеја и Еуридику“ он је античку легенду претставио као чисто човечански доживљај. Глук даје музику и ваја се његово прво реформаторско дело. 1762 године оно се изводи у Бечу. Ово дело неспоразне лепоте није одмах освојило сва срца. Требало је времена и борбе да оно постане нови идеал и својина човечанства. Глук је мало разочаран. Одлази у Француску где га привлачи тамошњи драмски принцип. Надао се да ће његове идеје овде изжити на лепши пријем. Био је гост Марије Антоанете која је свога земљака окружила свом потребном помпом. Пријем народа био је друкчији но што је очекивао. Али шарм његове личности и величина истинског уметника освојила је убрзо овај љубазни

народ. Он је врло вредан. Често га зора затиче нагнутог над нотном хартијом. Рулет је француски песник одушевљен Глуком. Расинијеву „Ифигенију у Аулиди“ он претвара у либрето. Глук је написао музику и „Ифигенија“ се 1744 године изводи у дворани Велике Опере. Затим пише „Алчесте“, „Армиду“ и после две године „Ифигенију у Тауриди“. Последња је уједно круна његова стварања и највернији приказ свега новог што је он увео у оперу. Речитативи овде долазе до врхунца и постају осовина целокупног дела.

Напуљска опера била је претпана аријама и оскудна у речитативима. Опера ранијег доба састојала се из готово самих речитатива праћених клавијом т. зв. „речитативо секо“. Глук је створио „речитативо акомпанато“. Праћућу превзима оркестар и звуцима блиским природи потенцира оно што изражава текст. Речитатив је код њега био важан јер је значао радњу као што је арија значила лирско задржавање.

„Ифигенија у Тауриди“ почиње величанственим и потресним приказом буре. Психолошки префињено оцртани су у музици ликови Ифигеније и Ореста. Хорови свештеница напојени религиозним заносом премашају све слично у оперској пратитиви. Несхватљиво верно и рељефно оживљене су дивље и бесомучне игре Скита. Ово велико дело освојило је коначно и срца оних који су се најенергичније супротстављали његовим реформама. Мишљење да уметност треба да остане у царству нестварног иш-

чезава и Глук триумфално слави своју победу овим делом испуњеним човечанским патњама и земаљском стварношћу.

Великог пријатеља и заштитника нашао је Глук у Русоу свом некадашњем огорченом противнику. Они Французи што су га некад примили са резервом не могу му никад заборавити што је за време његова боравка и рада Париз постао европско зрелиште музике. Глук је створио читаву једну школу, дао музици један правац који је постао утабана путања младих. Захваљујући његовој смелој реформи опера се вратила природи.

Нада Маринковић

СЕДАМ ЉУБАВНИХ ЗАНОСА

Лаза Костића

(Наставак са 7-ме стране)

најсрећнији. Лаза се није могао препородити тако брзо у погледу својих навика практичног живота. Имао је мира, имао је ону одавно тако потребну материјалну удобност за рад на литератури и завичај му се сада учинио питомији и привлачнији.

Али ни овај брак „творца наше интелектуалне поезије“ није имао дуг век. Неколико година брака и — Лаза Костић остаје удовац!

Песник „Максима Црнојевића“ а „Пера Сегедићина“ потрајава своје последње дане опет у самоћи која га је тако морала у младим годинама и од које изгледа није лако могао наћи прибежишта. Без рода рођеног, најзад, скоро у седамдесетим годинама, „у потпуном разочарењу у своје доба, свој народ и људе“, ослабљена срца умире у завичају Лаза Костић, велики српски песник неукротивог романтичног љубавничког срца.

В. Ф.

КАРТА РАТИШТА СА ИСТОЧНОГ ФРОНТА

